

9036 - تعداد رکعات نماز تراویح

سوال

من قبلا هم این سوال را پرسیده‌ام و امیدوارم به من پاسخ دهید زیرا پاسخ‌هایی که گرفتم راضی کننده نبود. سوالم درباره نماز تراویح است که آیا یازده رکعت است یا بیست رکعت؟ در سنت آمده که تعداد این رکعات یازده رکعت است و شیخ آلبنی . رحمه الله . در کتاب نماز تراویح می‌گوید یازده رکعت است و برخی از مردمی به مسجدی می‌روند که یازده رکعت می‌خوانند و برخی به مسجدی می‌روند که بیست رکعت ادا می‌کنند و این مسئله اینجا در ایالات متحده حساسیت ایجاد کرده. آنهایی که یازده رکعت می‌خوانند کسانی را که بیست رکعت می‌خوانند سرزنش می‌کنند و برعکس و قضیه تبدیل به فتنه شده و حتی در مسجد الحرام هم بیست رکعت می‌خوانند.

چرا نمازهای تراویح در مسجد الحرام و مسجد نبوی مخالف سنت است؟ چرا در این دو مسجد تراویح را بیست رکعت می‌خوانند؟

پاسخ مفصل

درست نیست که مسلمان در مورد مسائل اجتهادی میان اهل علم با این حساسیت رفتار کند و آن را به عاملی برای تفرقه و فتنه بین مسلمانان بدل سازد.

شیخ ابن عثیمین . رحمه الله . هنگام سخن درباره کسی که همراه با امام ده رکعت می‌خواند و سپس می‌نشیند و منتظر نماز وتر می‌ماند و نماز تراویح را با امام کامل نمی‌کند می‌گوید:

بسیار باعث تأسف ماست که می‌بینیم در میان امت گسترده اسلام گروهی هستند که در اموری جدل می‌کنند و دچار تفرقه می‌شوند که اختلاف در آن رواست و این اختلاف را عاملی برای اختلاف دلها قرار می‌دهند. اختلاف در امت از زمان صحابه وجود داشته اما با این وجود دل‌هایشان متفق بود.

مخصوصا وظیفه جوانان و همه پایبندان به مذهب است که یکدست و یکصدا باشند زیرا دشمنان در کمین آنان نشسته‌اند. (الشرح الممتع: ۴/۲۲۵).

درباره این مسئله دو گروه دچار غلو شده‌اند: نخست گروهی که کار آنانی را که بیش از یازده رکعت می‌خوانند انکار می‌کنند و کارشان را بدعت می‌شمارند و گروه دوم کسانی هستند که کار کسانی را که تنها یازده رکعت می‌خوانند انکار می‌کنند و آنها را به مخالفت با اجماع متهم می‌کنند.

بیایید به راهنمایی شیخ فاضل ابن عثیمین . رحمه الله . گوش فرا دهیم که می گوید:

شایسته نیست دچار غلو و افراط شویم؛ زیرا برخی از مردم از حیث التزام به سنت در مورد عدد [این رکعات] غلو می کنند و می گویند: بیشتر خواندن از آنچه در سنت آمده جایز نیست و به شدت کار کسانی را که بیش از آن می خوانند انکار می کنند و می گویند او گناهکار است.

این سخن بدون شک اشتباه است. چگونه می توان چنین شخصی را عاصی دانست حال آنکه وقتی از پیامبر . صلی الله علیه وسلم . درباره نماز شب پرسیده شد فرمود: **«دو رکعت دو رکعت است»** و تعداد آن را مشخص نکرد و واضح است که سوال کننده تعداد رکعات را نمی دانست؛ زیرا کسی که کیفیت نماز شب را نمی داند من باب اولی تعداد رکعاتش را هم نمی داند. سوال کننده همچنین از کسانی نبود که خدمت پیامبر . صلی الله علیه وسلم . را کرده باشد تا بداند در خانه ایشان چه می گذرد [و ایشان در خانه نماز شب را چند رکعت می خواندند] پس وقتی پیامبر . صلی الله علیه وسلم . چگونگی نماز شب را به ایشان گفتند بدون آنکه عدد آن را تعیین کند دانسته می شود که قضیه نماز شب وسیع است و انسان می تواند حتی صد رکعت بخواند و با یک رکعت وتر کند.

اما این سخن پیامبر . صلی الله علیه وسلم . که فرمودند: **«همانگونه که می بینید من نماز می گزارم شما نیز نماز بگزارید»** حتی نزد خود این ها بر عموم لفظش نیست، برای همین آنان واجب نمی کنند که انسان یک بار با پنج رکعت وتر کند و باری دیگر با هفت رکعت و باری دیگر با نه رکعت و اگر قرار بود عموم لفظ حدیث را بگیریم باید می گفتیم واجب است که یک بار با پنج رکعت وتر کنی و یک بار هفت رکعت و باری دیگر نه رکعت، به ترتیب. بلکه منظور از حدیث **«همانگونه که می بینید من نماز می گزارم نماز بگزارید»** در مورد کیفیت و چگونگی نماز است اما در مورد عدد چنین نیست مگر آنکه نص آن را معین کرده باشد.

در هر صورت شایسته نیست که انسان درباره مسئله ای که برای اختلاف جا دارد و وسیع است بر مردم سخت بگیرد، تا آنجا که برادرانی را دیده ایم که در این مورد سخت می گیرند و امامانی را که بیش از یازده رکعت می خوانند متهم به بدعت می کنند و از مسجد بیرون می روند و اجری را از دست می دهند که پیامبر . صلی الله علیه وسلم . درباره اش می فرماید: **«هر کسی با امام به نماز ایستد تا آنکه نمازش به پایان برسد برایش [اجر] قیام یک شب نوشته می شود»** به روایت ترمذی (۸۰۶) و آلبانی در صحیح سنن ترمذی (۶۴۶) آن را صحیح دانسته است. گاه نیز بعد از خواندن ده رکعت می نشینند و صفها به سبب نشستن آنان قطع می شود و چه بسا با هم سخن بگویند و باعث پرت شدن حواس نمازگزاران شوند.

ما در این شکی نداریم که آنان خواهان خیر هستند و در این کارشان مجتهدند اما هر مجتهدی نظرش درست نیست.

گروه دوم نیز برعکس اینها کار کسانی را که تنها یازده رکعت می خوانند به شدت انکار می کنند و می گویند شما از اجماع خارج شده اید حال آنکه خداوند متعال می فرماید:

﴿وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصَلِّهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾

نساء: ۱۱۵

(و هر کس پس از آنکه راه هدایت برای او آشکار شد با پیامبر به مخالفت برخیزد و غیر راه مومنان را در پیش گیرد وی را بدانچه روی خود را بدان سو کرده واگذاریم و او را به جهنم کشانیم و چه بازگشتگاه بدی است).

زیرا کسانی که پیش از شما بودند جز بیست و سه رکعت نمی شناختند! و سپس به شدت کار گروه اول را انکار می کنند که این نیز اشتباه است. (الشرح الممتع: ۴/۷۳-۷۴).

دلیل گروهی که خواندن بیش از یازده رکعت را در نماز تراویح جایز نمی دانند حدیث ابوسلمه بن عبدالرحمن است که ایشان از عائشه - رضی الله عنها - پرسیدند: «نماز رسول الله - صلی الله علیه وسلم - چگونه بود؟ ایشان فرمودند: ایشان در رمضان و نه در غیر رمضان بیش از یازده رکعت نمی خواند. چهار رکعت می خواند که از زیبایی و طولانی بودنش نپرس، سپس چهار رکعت می خواند که از زیبایی و طولانی بودنش نپرس، سپس سه رکعت [وتر] می [واند پس گفتم: ای رسول خدا شما پیش از آنکه وتر کنید می خوابید. فرمود: «ای عائشه چشمان می خوابند و قلبم نمی خوابد» به روایت بخاری (۱۹۰۹) و مسلم (۷۳۸).

آنان می گویند: این حدیث دال بر این است که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - در نماز شبش چه در رمضان و چه در غیر رمضان بر همین تعداد رکعات مداومت داشتند.

علما در پاسخ به این استدلال گفته اند: این از فعل رسول الله - صلی الله علیه وسلم - است و فعل ایشان دال بر وجوب نیست.

از ادله واضح بر اینکه نماز شب و از جمله نماز تراویح [که نماز شب است] تعداد رکعاتش مقید نیست، حدیث ابن عمر است که می گوید: مردی از رسول الله - صلی الله علیه وسلم - درباره نماز شب پرسید، پس ایشان فرمودند: «نماز شب دو رکعت است پس اگر کسی از شما ترسید که صبح شود یک رکعت بخواند تا آنچه خوانده را وتر کند» به روایت بخاری (۹۴۶) و مسلم (۷۴۹).

با نگاه به اقوال علما در مذاهب معتبر مشخص می شود که مسئله نماز تراویح آسان و وسیع است و اشکالی در بیشتر خواندن از یازده رکعت نیست.

سرخسی از امامان مذهب حنفی می گوید:

آن نزد ما . به جز وتر . بیست رکعت است . (المبسوط: ۱۴۵ / ۲).

و ابن قدامه می گوید:

قول برگزیده نزد ابوعبدالله (یعنی امام احمد) رحمه الله در این باره بیست رکعت است و ثوری و ابوحنیفه و شافعی چنین گفته اند و مالک می گوید: سی و شش رکعت . (المغنی: ۱ / ۴۵۷).

نووی می گوید:

نماز تراویح به اجماع علما سنت است و مذهب ما بر این است که بیست رکعت با ده سلام جداگانه است و خواندن آن به شکل منفرد و جماعت جایز است . (المجموع: ۴ / ۳۱).

این نظر مذاهب چهارگانه درباره تعداد رکعات نماز تراویح است که همه نظر بر بیشتر خواندن از یازده رکعت دارند و شاید از جمله اسبابی که باعث شده نظر آنان بر بیشتر خواندن باشد این موارد باشد:

۱. بنا بر نظر آنان حدیث عائشه دال بر محدود بودن رکعات نماز شب نیست.

۲. بیشتر خواندن از یازده رکعت از بسیاری از سلف روایت شده است . نگا: المغنی (۲ / ۶۰۴) و المجموع (۴ / ۳۲).

۳. پیامبر . صلی الله علیه وسلم . یازده رکعت می خواندند اما این نماز بسیار طولانی بود به طوری که کل شب را می پوشاند بلکه در یکی از شب ها که ایشان نماز تراویح را با یاران خود ادا کردند نمازشان به پایان نرسید مگر اندکی پیش از طلوع فجر تا جایی که صحابه ترسیدند به سحری نرسند و صحابه . رضی الله عنه . نماز پشت سر پیامبر را دوست داشتند و آن را زیاد نمی دانستند، بر همین اساس علما دیده اند که اگر امام نمازش را اینقدر طولانی کند برای نمازگزاران سخت می شود و چه بسا باعث تنفر آنان شود برای همین قرائت را کمتر و تعداد رکعات را بیشتر کردند.

حاصل آنکه: هرکس نماز تراویح را به همان صورت که از پیامبر . صلی الله علیه وسلم . وارد شده یازده رکعت بخواند کار خوبی انجام داده و کارش سنت است و کسی که قرائت نماز را کوتاه تر کند و تعداد رکعات را بیشتر، باز کار خوبی انجام داده و هیچ یک از دو کار مورد انکار قرار نمی گیرد.

شیخ الاسلام ابن تیمیه . رحمه الله . می گوید:

تراویح را اگر مانند مذهب ابوحنیفه و شافعی و احمد بیست رکعت بخواند یا مانند مالک سی و شش رکعت بخواند، یا سیزده یا یازده رکعت بخواند کار خوبی کرده چنانکه امام احمد بیان کرده است زیرا [بر تعداد رکعات]

توقیف نیست و بر این اساس تعداد رکعات یا کم کردن آن بر حسب طولانی بودن قیام یا کوتاه بودن آن است.
(الاختیارات: ۶۴).

سیوطی می گوید:

آنچه در احادیث صحیح و حسن وارد شده امر به قیام رمضان و ترغیب به آن بدون ذکر عدد خاصی است و ثابت نشده که پیامبر. صلی الله علیه وسلم. نماز تراویح را بیست رکعت خوانده باشد و بلکه چند شب نمازی خواندند که عدد آن ذکر نشده سپس در شب چهارم از ترس آنکه بر مردم فرض شود و سپس از انجامش ناتوان گردند، به نماز نیامدند و ابن حجر هیثمی می گوید: به صحت نرسیده که پیامبر. صلی الله علیه وسلم. نماز تراویح را بیست رکعت خوانده باشند و آنچه وارد شده مبنی بر آنکه ایشان «این نماز را بیست رکعت می خواندند» بسیار ضعیف است. (الموسوعة الفقهية: ۱۴۲/۲۷. ۱۴۵).

بنابراین برادر گرامی از این تعجب نکنید که نماز تراویح را بیست رکعت می خوانند چرا که پیش از اینان، آن امامان بزرگوار نیز نسل به نسل چنین کرده اند و در هر دو خیر است.

والله اعلم